

**ШЕТЕЛДЕГІ САЯСИ
ҚАҚТЫҒЫСТАР МЕН
ШИЕЛЕНІСТЕРДІҢ
ОТАНДЫҚ БАҚ-ТА
ЖАРИЯЛАНУЫ**

Қазіргі қоғамда бұқаралық ақпарат құралдары жүйесінің қызметі аса маңызды сипатқа ие. Бүкіләлемдік нарық пен жаһандық саяси оқиғалардың бұқаралық ақпарат құралдарына тәуелділігі артуда. Бұл мәселе жайлы ғалым Г. Сұлтанбаева «Қоғамдағы әрбір индивид үшін шындықты тануы мен әлемдегі оқиғаларды білуі үшін БАҚ-тың көмегі мен рөлі артып отыр. Бүгінде саясат субъектісі ретінде бұқаралық ақпарат құралдары белгілі бір шындықты тануға көмегін тигізе отырып, белгілі бір әрекетке ықпал етеді. Сондықтан да бұқаралының мұндай саяси ақпараттық процестердің тек қатысушысы болып қана қоймастан соны жүзеге асырушысы ретінде рөлі артуда» [1, 33] деген ой айтады.

«Қазақ үні» ұлттық порталы «Ресей мен Украина неге тіл табыса алмай отыр?» деген сараптамалық мақалада Ресей мен Украина саяси шиеленіскен әрі тығырыққа тірелген арақатынасын автор «Былай тартсаң арба сынады, былай тартсаң өгіз өледі» деп бағалап: «Ресей мен Украина арасында газға байланысты көптен бері келіспеушіліктің орын алып келе жатқаны жұртшылыққа мәлім. «Аларманға – алтау аз, берерменге – бесеу көп» демекші, әр тарап өзінікін дұрыс санайды. Айтқандай-ақ, жуырда БАҚ құралдары арқылы «егерде Украина Кедендік одаққа кірсе, Ресей оған «көгілдір отынның» әрбір мың текше метрін 160 доллардан сатуға мақұл екен» деген хабар тарады. Бұл анау-мынау емес, Украинаның премьер-министрі Николай Азаровтың аузымен айтылды» [2] деп мәселенің мәнісін тарқатады. Автор: «Ресеймен әзірше әмпей-жәмпей болып, тіпті өздеріндегі бүкіл газ тасымалдау жүйесінің тізгінін орыстардың қолына ұстатып, болашақта біз «одақтас мемлекет құрамыз!» деп ұрандатып отырған Белорусьтің өзі газдың әр мың текше метрін одақтасынан 168 доллардан сатып алады. Ал, келесі жылдың аяғына таман ол бағаның 185 долларға көтерілетінін де жақсы біледі» деп пайымдайды. Алайда теориялық әдебиеттерде саяси ақпараттың «қысқа мерзімділігі» деген ұғым бар. Бұл жайлы профессор Г. Сұлтанбаева былай дейді: «Шын мәнінде, саяси ақпарат уақыт өте барынша оқиғаның ұзақ не орта мерзімділігінің азайып отырғандығы. Саяси коммуникативтік процестегі проблемалық ақпарат пен талқылынытын мәселе аса қысқа мерзімде қарастырыла отырып, күн тәрті-

біне қойылады» [1, 33]. Саяси қақтығыстар туындаған тұста күн тәртібіне еніп, ақпарат арқылы әлем назарын аудартатындықтан, саяси коммуникация БАҚ әрекеті көмегімен жүзеге асады. Сараптамалық мақалаға автор Ресей мен Украина арасындағы теке-тірестің басты себептерімен екі ел арасындағы Белорусьтің ұстанымынан да хабардар етіп, мәселені: «Әрине, Украина үшін бірден-бір қуат көзі саналатын газдың мейілінше арзан болғаны мақұл. Ол елдің экономикасына қан жүгіртіп, кәдімгідей мол үнем мен пайда береді. Бірақ, оған Мәскеу опонай көнгісі жоқ. Үш мемлекет: Беларусь, Қазақстан және Ресей бірігіп құрған «Кедендік одаққа қосыл немесе газ тасымалдау жүйесінің билігін бізге бер!» деген талап қояды» деп түсіндіреді [2]. Автор украиндардың өздерінің есебінше елдің сауда-саттығының 40 пайызы әлгі айтқан үш мемлекетпен жасалатындықтан бұлардың Кедендік одаққа кіргені зияны жоқтығын және кенес одағы тұсында қалыптасқан өндірістік байланыстар, экономикалық, технологиялық ұқсастықтар барын айта келіп, украиндықтар үшін таразының екінші басында Еуропа бағыты тұрғанын айтады. Автор Украина үшін тиімді жақтарын түсіндіре келіп, олардың ұстанымынан хабардар етеді. Автор саяси шиеленіс жайлы мақаланы ширата түсіп, «Украиндардың тауар айналымының ендігі бір қомақты бөлігі, яғни 30 пайызы Еуроодақ елдерімен жасалады. Оның үстіне мұның мүмкіндігі мен келешегі зор деп есептелінеді. Егерде Киев Кедендік одаққа қосылса, онда Еуроодақпен интеграцияны ұмытуы тиіс. Кедендік одақтың ережесінде солай жазылған, Еуроодақ та одан теріс айналатын болады. Украина үшін ЕО та Ресей де керек-ақ. Екеуі де ірі рынок. Бірақ та Мәскеудің «Кедендік одаққа қосыл!» дегенде бұрынғы посткеңестік аумақта өз ықпалын жүргізгісі келетіндей саяси мақсатты көздеп отырғаны анық» [2] деп тұжырымдайды. Қаламгер оқырманға: «Сондықтан Украинаның бүгінде «былай тартсаң арба сынады, былай тартсаң өгіз өледінің» керімен екі оттың ортасында тұрған жайы бар» деп ойын бейнелі жеткізеді. Автор Ресей мен Украина теке-тіресінің себебі мен сыры тым тереңде, әлемдік экономикада ауық-ауық қаржылық дағдарыс қысып, жаһандану мен аймақтану үрдістері белен алып жатқан тұста екі славян мемлекетінің өз ара түсіністікті, достас қарым-қатынаста болуының геосаяси да стратегиялық та маңызы зор екенін айтып, себебін «бұлар ежелден географиялық орналасуы жөнінен көршілес, шаруашылық-экономикалық және мәдени-гума-

нитарлық, әлеуметтік жағынан бір-бірімен байланысып, қойындасып жатқан елдер. Оның үстіне кешегі КСРО тұсында Украина халқының саны және экономикалық күш-қуаты жағынан Ресей Федерациясынан кейінгі екінші орындағы республика болды» [2] деп ұғындырады. Мақала авторы екі елдің ынтымақ – бірлікте өмір сүруінің тиімді тұстарын нақты мысалдармен шегелеп, оқырманға «Ресми түрде Ресей Федерациясы және Украина аталатын бұл екі мемлекет неліктен ортақ тіл табысып, емен-жарқын қатынас орната алмай отыр?» деген сауал тастайды. Бастан-аяқ бірсыдырғы баяндамай, аудиториямен байланысты да естен шығармаған. Оқырманмен кері байланыс, ой салу, оқырман өз тұжырымдары мен автор пайымдауларын салыстыру үшін мақалаға үңіле түседі. Қаламгер «оқырман білмейді» деген ойдан аулақ болуы қажет. Бүгінгі ақпараттық ғасырда өмір сүріп жатқан оқырман – сыншы оқырман. Автордың қисынсыз ойлары оқырманды тартпайды, керісінше, алыстатады. Автор сауал тастап, ой салып, оқырманмен кеңесе отырып, өз пайымдауларын төмендегідей ұсынады: «1991 жылдың 8 желтоқсанында беларусьтың Беловежі орманында үш мемлекеттің басшылары (Беларусь, Ресей және Украина) КСРО-ның таратылғанын жариялағаннан бері қарайғы жиырма жылдан астам уақыт ішінде Украина өзінің мемлекеттілігі мен тәуелсіздігін нығайтып, қал-қадірінше дамытып келеді. Кәзіргі таңда ол әлем танып, мойындаған өзінің ұстанған ішкі және сыртқы саясаты бар егеменді мемлекет. Бұл жолда оның бірқатар қиындықтарды бастан кешкені, ондай ауыртпалықтардың дамуға әлі де кедергі болып отырғаны жасырын емес. Өз кезегінде ол сыртқы факторларға да байланысты. Мәселен, елдің экономикасына, жалпы дамуына Ресеймен жөнді қарым-қатынаста болмауы кері ықпалын тигізбей отыр дей алмаймыз. Осы тұрғыдан алғанда, Украинаның дербес саясат жүргізіп, батысқа қарайлайтыны, бір кездері НАТО-мен жақындасуға әрекет жасағаны, өздеріндегі баяғы ОУН (Украин ұлтшылдары ұйымы) мен УПА (Украина көтерілісшілері армиясын) елдің тәуелсіздігі жолындағы күрескерлер деп бағалауы, Абхазия мен Оңтүстік Осетия үшін қақтығыс тұсында бұлардың Грузияға қару-жарақ пен әскери техника сатуы Мәскеуге ұнамайды. Ал Киев 1930 жылдардағы аштықты (голодомор) украин халқын құрту үшін әдейі жасалған геноцид деп есептейді. Ресейдің Қара теңіз флотының Қырымда, Севастопольде болуы да Украина үшін «бас ауру» болып тұр. Оның үстіне орыстар

жағы Украинада орыс тіліне екінші мемлекеттік тіл мәртебесі берілмей отырғанына да өкпелі. Бұған қоса, екі мемлекеттің арасында Азов теңізі мен Керечь бұғазы маңында су астында шекара сызығы белгіленбеген аудандар да бар» [2]. Қаламгер екі ел арасында діни-шіркеулік мәселеде де келіспеушілік орын алғанын, Киевте кәдуілгі Мәскеу патриархатының құрамындағы Украин православтік шіркеуіне қоса, өз алдына бөлек православиелік шіркеулік патриархат жұмыс істейтінін, осындай дау-дамайлар жинақтала келіп, Украина-Ресей қатынасына сызат түсіріп, сауда-экономикалық байланыстарға да нұқсан келтіріп, «газ мәселесін» де ушықтырып отырғанын айтып, «көгілдір отын» украин-ресейлік қатынастағы ең бір өзекті дауға айналғанын мәлімдейді. Автор саяси шиеленіс себептері мен салдарларын талдап, орын алған жағдайдың әлеуметтік-экономикалық қырларын сараптайды. Дәл осы саяси шиеленісті «Абай.kz» порталы «Ресей-Украина қақтығысына енді әлем араласады» тақырыбындағы сұқбатта саясаткерлер Әміржан Қосанов, Жасарал Қуанышәлин пікірлерін ұсынды. Сауал Украинаның Донецк облысында Малайзияның жолаушылар ұшағы зымыран соққысынан апатқа ұшырап, әуе кемесіндегі 300-ге жуық адам түгел қаза тапты. Украина билігі мұндай жауыздықты Донецк облысын оқшаулаған сеператистер жасады деп айыптады. Ғаламторда сепаратистердің ұшақты атып түсіргендігі жөнінде аудиожазба пайда болды. Ұлттық портал саясаткерлерден осы оқиғаға қатысты пікірлерін жариялады. Саясаткер Әміржан Қосанов мәселеге объективті түрде: «Соғыс қай жерде жүріп жатса да, әлемнің кез келген еліне тікелей қатысы бар боп шығады! Жаһандану үдерісінің бір нәтижесі осы шығар. Алыстағы Украина аспанында ұшып бара жатқан бірнеше мемлекеттің азаматтары бар Малайзия әуе компаниясының ұшағының апатқа ұшыруы соның бір дәлелі болып отыр ғой. Яғни, соғыс баршаға ортақ! Украина мен Ресей арасындағы соғыстың салқыны сонау бірнеше мұхиттың ар жағындағы елдерге тие бастады. Өз басым мәселенің мәнісіне бармай жатып, атүсті «мына жақ кінәлі!» деп айтудан аулақпын» [3] деп, бұдан әрі қарай саясаткер қақтығыстың әлем жұртшылығының назарына іліккенін, ендігі жерде азаматтарынан айырылған елдер, халықаралық ұйымдар оқиғаның анық-қанығына жетпейінше тынышталмайтынын айтып «халықаралық тәуелсіз комиссия құрылып, соның жұмысының нәтижесін күткеніміз абзал» дейді. Алайда оқырман көкейіндегі сауалға

жауап ала алмайды. Саясаткер «бұл оқиға Украина мен Ресей арасында болып жатқан соғысқа тікелей байланыстырыла қарастырылатыны да заңды. Екі ел арасындағы кескілескен әрі ымырасыз ақпараттық соғыстың қалай өтіп жатқанын көріп келеміз. Енді осы қайғылы оқиғаны екі жақ та өз мүддесі тұрғысында «пайдаланары» сөзсіз. Байқадыңыз ба, сол шайқас кешеден бере одан сайын өршіп кетті» [3] деп барша оқырман қадағалап, байқап отырған белгілі мәселені жалпылама айтып кетеді. Алайда маман ретінде оқырман саясаткерден нақты тұжырымдар мен болжамдар күтетіні айқын. Саяси қақтығыстарға жалпы сипаттаманы көзі қарақты оқырман өзі де біледі. Автор «Мәселенің түп негізіне үңілсек, осы соғысты бастаған – Ресей! Яғни, сол соғыстың аясында не боп жатыр, – соның бәріне Кремльдің тікелей саяси қатысы бар болмақ» [3] деген «талдауына» оқырманның көңілі толмағанын мақала соңында жазылған пікірлерден аңғару қиын емес. Есесіне саясаткер Жасарал Қуанышәлиннің сараптамасына оқырман көңілі толады. Мәселенің мәнісін бірден: «Менің мұндай шектен шыққан жауыздыққа берер бағам біреу – Кремль өзінің Украинаға қарсы ашқан соғысында қандай да болса қылмыстан тайынбайтындығын толық дәлелдеді. Және сол қылмыстарының ізін жасыру мақсатында Ресей Украинаға қарсы өтірік пен жалаға негізделген масқара ақпараттық соғысты да өршітіп отыр. Кремльдің «КСРО-ны қалпына келтіру!», «Орыс жерлерін кері қайтару!» ұрандарына негізделген реваншистік саясаты адамзат баласын Үшінші дүниежүзілік соғысқа ұрындырмауы үшін бүкіл әлем Ресей билігінің ұстанып отырған саясатын ауыздықтау мақсатында күш біріктіріп, шешімді іс-әрекеттер жасауға тиіс деп есептеймін» [3] деп ашық айтқан саясаткер, тоқсан ауыз сөздің тобықтай түйінін ғана берді. Қазіргідегідей ақпараттық технологиялардың дамуына, ақпарат таратудың жеделдігіне байланысты шетелдік саяси қақтығыстар мен шиеленістер бірден әлем назарын өзіне аудартады. Шетелдік саяси шиеленістерді жазуда журналист шынайы, нақты ақпарат беріп қана қоймай, саяси сараптама жасауы қажет. Көп жағдайда саясаткерлерден сұқбат алатын қаламгерлер, маман жауабына да талап қойғаны дұрыс. Саяси қақтығыс себептері төңірегінде қойылған сауалға жалпыға мәлім, түсінікті жағдай туралы (сұқбаттағы бірінші жауап) сипаттама беру оқырманды жалықтырары сөзсіз. Г. Сұлтанбаеваның еңбегінде: «Саяси жүйе функциясы шешім әзірлеу, қабылдау болып

саналады. Ал БАҚ жүйесі функциясына қоғамдағы оның бөліктерінің интеграциялануын камтамасыз етерлік күн тәртібіндегі мәселелер мен тақырыптарды көтеру болып саналады» [1, 32] дейді. Шетелдегі саяси шиеленістер мен қақтығыстарға салмақты сараптамалық мақалалар Халықаралық қоғамдық саяси апталық «Түркістан» басылымында жиі жарияланады. Анар Лепесова, Динара Мыңжасар, Әсел Әнуарбек сынды қаламгерлер шетелдік саяси шиеленістерді мейлінше шынайы әрі нақты түрде талдап оқырманға ұсынады. Осындай сараптамалық мақаланың бірі Әсел Әнуарбектің «Йемендегі қанды қақтығыс азаматтық соғысқа ұласуы мүмкін?» тақырыпты сараптамасы.

Автор Йемен Республикасын азаматтық соғыс өрті шарпуы мүмкіндігін, Біріккен Ұлттар Ұйымының эмиссары Джамаль Беномар Қауіпсіздік кеңесінің отырысында осылай деп мәлімдеме жасағанын, Эмиссардың мұндай мәлімдеме жасауына негізсіз еместігін, Йемендегі үкіметтік күштер мен шиіттердің хуситтік топтары арасындағы қақтығыс ел ішіндегі жағдайды бейбіт түрде реттеуге мүмкіндік бермей отырғанын мәлімдей келе, аталған мәселені ескерген БҰҰ-ның өкілдері Йеменде азаматтық соғыстың тұтануы мүмкін деп дабыл қағып отырғанын айтады.

Қадамгер саяси қақтығыстың орын алу себебін «2015 жылдың сәуір айының басында Арабия түбегінің Оңтүстік және Оңтүстік-батыс бөлігінде орналасқан Йемен мемлекеті Араб республикасы мен Йемен Халық Демократиялық Республикасының ерікті түрде бірігуі нәтижесінде құрылған» деп түсіндіре келіп, аталған елде азаматтық соғыс бұған дейін де болғанын, тарих беттеріне жүгіне дәлелдейді: «Азаматтық соғыс Йеменді 1962 жылы шарпыды. Сол жылы полковник Абдалла ас-Саляль басқарған офицерлер тобы ұйымдастырған әскери төңкерістен кейін Солтүстік Йеменде республикашылдар мен Хамидаддин династиясының монархиясын қолдаушылар арасындағы 8 жылға созылған азаматтық соғыс басталып кетті. 1963 жылы Оңтүстік Йеменде де азаматтық соғыс орын алды. Ұлттық майдан мен британдықтардың отаршылдық билігіне қарсы азаттық майданы арасындағы қарулы қақтығыс 1967 жылға дейін созылған. Дәл осындай қарулы қақтығыс Йеменде 1994 жылы қайта басталды. Бұл жолғы текетірес Йемен Үкіметі мен Йемен социалды партиясының арасында өрбіді. Йемен социалды партиясы Оңтүстік Йеменнің 1990 жылға дейінгі егемендігін қайта қалпына келтіріп, тәуелсіз мемле-

кет ретінде қалыптастыруды көздеген болатын. Алайда бұл қарулы қақтығыстың соңы Йемен үкіметінің жеңісімен аяқталды. 20 жылға жуық уақыт азаматтық соғыстан алыс болған Йемен Республикасына 2014 жылы соғыс бұлты қайта үйірілді. Бүгінгі күні Йемен Республикасына қауіп төндіріп отырған қақтығыс өткен жылдың 8 шілдесінен басталды. Дәл осы күні хуситтер өздерінің алғашқы қадамын жасап, Амран қаласын күшпен басып алған. Тамыз айының ортасында хуситтер мұнай өнімдеріне арналған субсидияның қысқаруына наразылық білдіріп, көтерілістер ұйымдастыра бастады. Өйткені мұнай өнімдеріне қатысты субсидияның қысқаруы елдегі жанармай бағасының екі есе қымбаттауына әкеп соқтырды»[4].

Йемен еліндегі саяси қақтығыстардың қайталану себептерін түсіндірген автор қыркүйек айының ортасында теке-тірес тіптен шиеленісіп, Йемен Республикасының астанасы Сана қаласының төңірегінде үлкен қақтығыстар орын алғанын, бірнеше күн ішінде хуситтер қарулы қарсылық танытқан күш құрылымдарына тойтарыс беріп, Сана қаласындағы мемлекеттік мекемелерді күшпен басып алғанын айтады. Ә. Әнуарбек 2014 жылдың 15 қазанында хуситтер Ибб қаласын оп-оңай бағындырғанын, Хуситтерге бұл қаланы күзетіп тұрған қауіпсіздік күштері мен жергілікті тұрғындар қарсылық танытпағанымен түсіндіреді. Журналист қақтығыста орын алған фактілерді былай баяндайды: «Одан кейін хуситтер Дамар қаласын бақылауға алды. Осылайша, хуситтер Йеменнің барлық қалаларын жаулап алуға тырысты. 2015 жылдың 17 қаңтарында тағы да бір тосын жағдай орын алды. Ел астанасында президент кеңсесінің басшысы Ахмед Авад бен Мубаракты белгісіз біреулер ұрлап кеткен. Әрине, елдегілер мұның артында хуситтер тұр деген қорытынды шығарды. Арада екі күн өткенде Сана қаласында тұтанған қақтығыста бір адам қаза тауып, үш адамның жарақат алғандығы туралы хабар тарады. Мұнымен тоқтамаған хуситтер Сана қаласының орталығында орналасқан Йемен Республикасының премьер-министрі Халид Махфуз Бахаттың резиденциясын қоршауға алды. Шиіттердің хуситтер тобы мен Йемен әскері президент сарайының маңында қақтығысқан. Осы қақтығыстың нәтижесінде шиіттерден жасақталған «Аңсар Алла» қозғалысының қарулы тобы президент сарайын бағындырды. Сарай үшін болған қарулы теке-тіресте 9 адам қаза тауып, 60-тан астам кісі жараланған». Қаламгер шиеленістің ары қарай өршіп тұрғанын айт-

ып, «CNN» телеарнасы таратқан хабарға сілтеме жасап «Сана қаласында белгісіз біреулердің америкалық елшіліктің көлігіне оқ атқандығы туралы хабар таратты. Дәл осы күні қарулы күштер қолбасшысына да қастандық жасалыпты. Елдің шығысында орналасқан Хадрамаут провинциясының Эль-Катн ауданында генерал Яхья Абу Аваджа мінген көліктің жолына жарылғыш зат қойылған. Жойқын жарылыс пен атылған оқтардың әсерінен бұл күні 5 сарбаз ажал құшты. Одан кейін президент резиденциясынан шығып бара жатқан Қорғаныс министрі Махмуд ас-Субайхқа шабуыл жасалады» деп мәлімдеп, шиеленісте болған шабуылдар салдарынан қаза тапқан адамдар «Осы шабуылда 27 адам қаза тауып, 10 адам жараланды. Исламшылдардың алғашқы нысанасы – Әл-Бейда қаласындағы стадион болды. Өйткені бұл стадионды хуситтер жаттығу алаңы ретінде пайдаланатын еді. Қақтығыс кезінде бүлікшілердің 10 адамы қаза тапты. Қақтығыстан кейін Альзахир ауданындағы мектептің жанында террорист өз-өзін жарып жібереді. Бұл мектепте нақ сол уақытта шиіттердің «Хути» қоғамының жиналысы өтіп жатқан. Террорлық әрекеттен 8 адам құрбан болса, 12 адам жарақаттанды. 8 наурыз күні осындай қақтығыстың әсерінен тағы да 17 адам қаза болды. Әл-Бейда провинциясында «Әл-Каида» ұйымының хуситтерге қарсы шабуылынан 12 адам жер жастанды. Мариб провинциясында да тағы да осындай бейберекетсіздіктен 5 адам қайт-

ыс болды» деп нақты цифрлармен көрсетіп, бітімгершілік жөніндегі БҰҰ эмиссары Джамаль Бенмардың: «Бейбіт келісім – алға жылжуға мүмкіндік беретін бірден-бір жол. Екі тараптың қайсысы болмасын, елдегі қақтығысты ушықтырып, Йемен елі енді Ирактың, Ливия мен Сирияның кебін киюі әбден мүмкін», – деп [4] Қауіпсіздік кеңесінің отырысында айтқан болжамын мақаласына арқау етеді. Шиеленіскен саяси жағдай жайлы мақаласын автор: «Ал Йемен Республикасындағы қарулы қақтығыстар әлі де тоқтаған жоқ. Сондықтан әлем елдері Йеменде «азаматтық соғыс орын алуы мүмкін» деген болжамның расталатынына сеніп отыр. Йемендегі жағдайдың қашан тұрақталатыны әзірге беймәлім» деп қорытады.

Шетелдік саяси қақтығыстарды жазғанда орын алған қақтығыстарды нақты әрі дәл ақпарат арқылы мәлімдеп, шетелдің БАҚ таратқан ақпаратқа сілтеме жасап, шиеленіс себептерін ашып көрсетіп, қаза тапқан адамдар санын нақты жазып, келісімгершілік шараларына тоқталған автор, құзыретті органдар басшыларының келісімгершілікке бастайтын сөздерімен ойын қорытқан. Автор саяси қақтығыс жайлы толық ақпарат беріп қоймай, оған әсер еткен факторлар сарапталып, негізгі себептері көрсетіліп, бітімгершілік туралы саяси тұлғалардың пікірімен тұжырымдайды. Автордың шетелдік саяси шиеленістер мен қақтығыстырды мейлінше айқын әрі объективті жазуға бейімделгені көрінеді.

Әдебиеттер

- 1 Сұлтанбаева Г.С. Бұқаралық ақпарат құралдарындағы саяси коммуникация: шетелдік тәжірибе және Қазақстан. – Алматы: Қазақ университеті, 2010.
- 2 Әшірбек Амангелді. «Ресей мен Украина неге тіл табыса алмай отыр?» «Қазақ үні» ұлттық порталы, 17 қазан 2012.
- 3 Ресей-Украина қақтығысына енді әлем араласады. Abai.kz. 12.10.2012 ж.
- 4 Әнуарбек Ә. «Йемендегі қанды қақтығыс азаматтық соғысқа ұласуы мүмкін?» Түркістан Халықаралық саяси апталығы. 1.04. 2015ж.

References

- 1 Sultanbayeva G.S. Bukaralyk akparat kuraldaryndagy saiyasi communicatsia: sheteldik tazhiribe zhane Kazakhstan. – Almaty: Kazakh Universiti, 2010.
- 2 Ashirbek Amangeldi. «Resei men Ukraina nege til tabysa almai otyr?» «Kazakh uni» Ultyk portaly. – 17 kazanr 2012.
- 3 Resey Ukraina kaktygysyna endi alem aralasadu. Abai.kz. – 12.10.2012.
- 4 A. Anuarbek. «Yemendegi kandy kaktygys azamattyk sogyska ulasuy mumkin?» Turkistan Halykaralyk saiyasi aptalygy. 1.04. 2015zh.